

ANNA MAŁGORZATA SZCZĘSNY

MIĘDZY WSCHODEM A ZACHODEM:
EKLEZJONIMY PRAWOSŁAWNE W JĘZYKU POLSKIM –
STUDIUM PRZYPADKU

WSTĘP

Nazwy własne, w tym nazwy miejsc modlitwy, są ważnym zasobem pamięci kulturowej. Ze względu na ich charakter i wielość odniesień (nie tylko *stricte* językowych) warto je badać w kontekście interdyscyplinarnym, aby uwzględnić różne dane źródłowe, kulturowe i historyczne¹. Istotną rolę odgrywa także aspekt teologiczny, a szczególnie różnice międzykonfesyjne.

Do takich refleksji skłoniła mnie analiza eklezjonimów², czyli nazw obiektów sakralnych, w tym przypadku prawosławnych, w języku polskim. Te formacje nazewnicze stanowią miejsce spotkania dwóch bliskich, a jednak odrębnych kultur, co najmniej dwóch języków³. Ponadto różne czynniki,

Dr ANNA MAŁGORZATA SZCZĘSNY, doktor nauk humanistycznych w zakresie językoznawstwa – Uniwersytet Warszawski, Instytut Lingwistyki Stosowanej, Zakład Badań nad Przekładem Pisemnym; adres do korespondencji: ul. Dobra 55, pokój 00.082, 00-312 Warszawa; email: a.m.szczesny@uw.edu.pl; ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8207-9338>.

Dr ANNA MAŁGORZATA SZCZĘSNY, doctor in linguistics – Institute of Applied Linguistics, Department of Research and Translation; correspondence address: ul. Dobra 55, room 00.082, 00-312 Warszawa; email: am.szczesny@uw.edu.pl; ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8207-9338>.

¹ Taki postulat sformułował m.in. Artur Gałkowski („Nazwy synagog” 238).

² Eklezjonim jako termin nie został dotychczas uwzględniony na liście polskiej terminologii onomastycznej (Gałkowski, „Terminologia onomastyczna”). Badacze zwykle sytuują tę klasę onimów wśród toponimów, urbanonimów (nazw miejskich) lub hagonimów w szerokim rozumieniu (na ten temat pisałam wcześniej – zob. Szczesny, „Eklezjonimy jako problem przekładowy” 80-82). Natomiast polska *Lista ICOS kluczowych terminów onomastycznych* (2) w definicji hasła „hagonim” wspomina nazwy obiektów sakralnych, zalecając używanie w odniesieniu do nich terminu „hagiotoponim” (onomastyka.uni.lodz.pl). W niniejszym artykule posługuję się terminem „eklezjonim”, powszechnie stosowanym w piśmiennictwie rosyjskim, najbardziej precyzyjnie identyfikującym interesujące mnie obiekty sakralne.

³ W kontekście przekładowym będę analizować parę językową rosyjski-polski, w tle jednak jest obecny również język cerkiewnosłowiański, grecki (w kwestiach terminologicznych), a także ukraiński czy białoruski (w kwestiach użualnych).

w tym historyczne, kulturowe⁴ i polityczne⁵, wpływały na mniej lub bardziej świadome zacieranie różnic bądź na ich akcentowanie. Niestabilność terminologii i jej podatność na lokalne wpływy językowe w pewnym stopniu tłumaczy obecność zapożyczeń rzymskokatolickich w prawosławnym nazewnictwie sakralnym. Warto dodać, że w historii przyswajania propriów wyjątkową rolę odgrywali tłumacze oraz inni pośrednicy językowi (Wolnicz-Pawłowska 202, 205, 207, 210-211). Dziś ich działalność jest również istotna, choć może wpływać niekorzystnie zarówno na spójność terminologiczną, jak i nazewniczą. O konieczności uporządkowania polskiej terminologii prawosławnej pisze wielu badaczy (m.in. Rygorowicz-Kuźma, „Terminologia prawosławna” 408 i „O normatywizacji” 170; Kostiućuk i in. 7; Charkiewicz, „Opracowanie listy źródeł” 181⁶; Ławreszuk 162), przede wszystkim członkowie zespołu realizującego grant Narodowego Programu Rozwoju Humanistyki – projekt słownika, który adresowany jest nie tylko do specjalistów, teologów, duchowieństwa, lecz również do wspólnoty wiernych⁷ i szerokiego kręgu zainteresowanych prawosławiem.

W jakim stopniu siatka haseł uwzględni eklezjonimy? Autorzy wyjaśniają, że nie będzie w niej nazw konkretnych świątyń (Kurianowicz i Rygorowicz-Kuźma 342-343), natomiast opisane zostaną najważniejsze propria religijne: określenia Boga, Matki Bożej, Kościoła, a także nazwy świąt (heortonimy)⁸, ponieważ za nimi właśnie kryją się treści „stanowiące zarazem centrum prawosławnej teologii, duchowości i praktyki życia” (348).

⁴ Uwzględnienie tego aspektu wykracza poza ramy niniejszego artykułu, wspomnę zatem jedynie o wzajemnych wpływach pomiędzy chrześcijaństwem wschodnim a zachodnim, które przedstawiła Jelena Fediukina (Fedyukina 85). Autorka podkreśla, że dla rozwoju kultu maryjnego w Polsce istotnym czynnikiem było przenikanie ikon ruskich. Waldemar Deluga (53-54) zwraca uwagę na wpływ czci oddawanej wizerunkom Matki Bożej na kulturę katolicką, podaje przykłady działalności ikonopiszców z kręgu kultury bizantyńskiej na obszarze Łemkowszczyzny, a także pisze o utrwaleniu się zwyczaju koronowania i nakładania sukien na przedstawienia Matki Bożej (70).

⁵ Najobszerniejszym i kompletnym studium tej problematyki w odniesieniu do Kościoła prawosławnego, w ujęciu historyczno-politologicznym, jest monografia Stefana Dudry *Polski Autokefaliczny Kościół Prawosławny w obszarze polityki wyznaniowej oraz polityki narodowościowej Polski Ludowej i III Rzeczypospolitej* wydana w 2019 r.

⁶ Jarosław Charkiewicz (181-186) precyzyjnie wskazuje, z jakich opracowań i tekstów ekscerpowane są terminy, formułuje dziesięć zasad metodologicznych.

⁷ Potrzeba normatywizacji terminologii prawosławnej (w tym również nazw własnych) w języku polskim wynika między innymi z tego, że polski nie jest językiem liturgii, lecz komunikacji w środowisku wiernych i w mediach.

⁸ Dotyczy to szczególnie obiektów sakralnych poświęconych Matce Bożej: ich nazwy wiążą się najczęściej nie z samym jej imieniem, a ze świątami na jej cześć oraz z ikonami otoczonymi szczególnym kultem (Charkiewicz, „Wybrane aspekty” 29).

Bardzo często są one częścią eklezjonimów złożonych. Jeśli chodzi o imiona świętych, często patronujących świątyniom, czyli hagianimy⁹, w słowniku nie przewidziano odrębnej listy, pojawią się one jednak w przykładach. Wśród haseł zostaną za to ujęte niebędące propriami elementy hagianimów złożonych, takie jak kategorie świętości oraz wyróżniki (Charkiewicz, „Nazewnictwo” 44-45). Będą ponadto opisane człony gatunkowe (apelatywy) oznaczające typy świątyń i innych obiektów sakralnych (Kostiuczuk i in. 40-41). W słowniku znajdują się również warianty terminów¹⁰ zaczerpnięte z języka mówionego (Kurianowicz i Rygorowicz-Kuźma 345). Dla tłumaczy pracujących w parze językowej rosyjski-polski¹¹ projektowany słownik terminologiczny może się stać autorytatywnym źródłem wiedzy, a także pomocą w tworzenia ekwiwalentów w języku polskim jako docelowym.

Zanim projekt zostanie sfinalizowany, pozostają starsze opracowania, czasem niedoskonałe, fragmentaryczne, niepozbawione błędów. Jak radzą sobie tłumacze, gdy ekwiwalent danej nazwy nie został udokumentowany, gdy nie mają do dyspozycji wiarygodnych, dopracowanych merytorycznie źródeł? Potencjalnym zasobem, z którego można czerpać ekwiwalenty o dużej frekwencji w obiegu oficjalnym, są teksty analogiczne (Kozłowska i Szczęsny 39, 42-43), rejestrujące przykłady nazewnictwa uzusu oficjalnego i specjalistycznego. Słowniki zaś są „materializacją” kodyfikacji językowej (Włoskowicz 292¹²). Wybrane eklezjonimy z zasobów internetowych będą przedmiotem moich rozważań w kontekście przekładu, który jest szczególnym rodzajem kontaktu językowo-kulturowego i międzykonfesyjnego. W pierwszej części artykułu dokonam przeglądu materiału onomastycznego, w drugiej zaś będę go rozważać z perspektywy tłumacza, w zestawieniu

⁹ W ujęciu Ally Kamalovej (67-74) i Jarosława Charkiewicza („Nazewnictwo” 43-44) są to hagioantroponimy.

¹⁰ Wariantywność jest także nieodłączną cechą eklezjonimów.

¹¹ Słownik będzie zawierał odpowiedniki obcojęzyczne (w języku angielskim), przede wszystkim jednak jako zbiór terminów polskich będzie niezwykle przydatny dla tłumaczy pracujących w kierunku rosyjski-polski.

¹² Wojciech Włoskowicz (292) w swojej autorskiej koncepcji wyróżnia pojęcia uzusu toponimicznego wraz z jego podtypami (profesjonalny, oficjalny/publiczny, prywatny, kartograficzny), normy toponimicznej (naturalnej lub skodyfikowanej) i wreszcie kodyfikacji toponimicznej (oficjalnej, językowej, tekstowej oraz kartograficznej). W moim przekonaniu ujęcie zaproponowane przez autora ma zastosowanie również do eklezjonimów (jedynie kodyfikacja kartograficzna w ograniczonym zakresie). Autor podkreśla, że w odróżnieniu od normy, którą postrzega dynamicznie, kodyfikacja ma charakter statyczny: stanowi nie tyle zbiór wskazań preskryptywnych, ile udokumentowanie norm w określonym odcinku czasu, jak fotografia. Teksty, uzus, normy i kodyfikacja pozostają w złożonych relacjach wzajemnych (Włoskowicz 298-299).

z propozycjami słowników dwujęzycznych i uchwałami Komisji Standaryzacji Nazw Geograficznych (dalej: KSNG).

1. ANALIZA MATERIAŁU ONOMASTYCZNEGO

1.1. UZASADNIENIE WYBORU

Wśród eklezjonimów zawierających imiona Boga, Matki Bożej, heortonimy, hagionimy i ikononimy można wyodrębnić trzy grupy ze względu na stopień trudności w przekładzie. Są to, po pierwsze, onimy reprezentujące wspólny trzon chrześcijaństwa wschodniego i zachodniego¹³, jak na przykład imiona wspólnych świętych – różnice mogą dotyczyć dodatkowych wyróżników (por. św. Andrzej/Apostoł Andrzej Pierwszy Powołany). Zazwyczaj mają one swoje odpowiedniki uznane, dlatego też nie następują problemów tłumaczeniowych. Po drugie, są nazwy całkowicie rozłączne, specyficzne dla Wschodu lub Zachodu, jak na przykład odmienne heortonimy czy ikononimy związane z lokalnym kultem. One również są stosunkowo mało kłopotliwe, gdyż w ich przypadku stosuje się zazwyczaj technikę tłumaczenia syntagmatycznego lub transkrypcji. Po trzecie, istnieją nazwy podobne (analogi funkcjonalne), kryje się jednak za nimi odmienna tradycja, dogmatyka i – szerzej – teologia chrześcijaństwa wschodniego i zachodniego. Do tej grupy należą eklezjonimy maryjne, szczególnie nawiązujące do wydarzeń z życia Matki Bożej inaczej postrzeganych przez teologię rzymskokatolicką i prawosławną od strony dogmatycznej: Niepokalane Poczęcie oraz Wniebowzięcie (Strus 139; Kijas 126, 128-129¹⁴, 141-142; Bruncz, „Wniebowzięcie”; Charkiewicz, „Wybrane aspekty” 28-29; Blaza 28¹⁵). Ta grupa nazw wymaga szczególnie rozważnych decyzji tłumacza,

¹³ Małgorzata Kurianowicz i Anna Rygorowicz-Kuźma (345) zwracają uwagę, że wiele formacji nazewniczych jest częścią wspólną chrześcijaństwa wschodniego i zachodniego – wyjątek stanowią określenia *Maryja*, *Matka Boska*, postrzegane jako katolickie.

¹⁴ Jak pisze autor: „Jeżeli więc nie na płaszczyźnie dogmatu, to przecież na płaszczyźnie pobożności liturgicznej i prywatnej Kościoł prawosławny i katolicki spotykają się nawzajem. Katolicki dogmat wniebowzięcia nie został przecież «stworzony» czy «wymyślony» przez teologów, ale «wyrósł» w sposób naturalny z wielowiekowej pobożności wierzących, o czym nie omieszczał wspomnieć w bulli ogłaszającego go Pius XII” (Kijas 128-129).

¹⁵ Wśród święt maryjnych, zaliczanych w prawosławiu do największych dwunastu, Marek Blaza wymienia Zaśnięcie Najświętszej Pani naszej Bogurodzicy i zawsze Dziewicy Maryi (28, 37-39). Jedyny element wspomnianej pracy, który może budzić wątpliwości, to typowa dla chrześcijaństwa zachodniego w Polsce forma Jej imienia – *Maryja*, *D. Maryi*, a nie *Maria*, *D. Marii*.

który w przekładzie tekstu z języka rosyjskiego musi zadbać o właściwe oddanie nazw prawosławnych w języku polskim (docelowym). W związku z tym przeanalizowałam polskie eklezjonimy prawosławne upamiętniające Zaśnięcie Matki Bożej.

Źródła, z których pochodzą przytoczone poniżej warianty nazewnictwa, to przede wszystkim portale internetowe. Choć podzielam opinię Jarosława Charkiewicza („Opracowanie listy źródeł” 184), co do „niejednorodnej pod względem poziomu i jakości zawartości witryn internetowych” w kontekście poprawności terminologicznej, to uważam ekscerpcję propriów z tych właśnie źródeł za uzasadnioną, ponieważ Internet to jedno z podstawowych mediów współczesnej komunikacji. Witryny internetowe są więc ważnym zasobem potwierdzającym uzus. W analizie wykorzystałam dokumenty wtórnie zdigitalizowane (wykazy), informacje z nagłówków i stopek stron diecezjalnych i parafialnych, z sieci społecznościowej Facebook, rejestr zabytków nieruchomości (strony Narodowego Instytutu Dziedzictwa), a także z Wikipedii. Materiał onomastyczny przedstawiam poniżej w następującym porządku:

- przykłady oficjalnego uzusu wewnątrzspółnotowego (1.2., 1.3.),
- przykłady oficjalnego uzusu zewnętrznego, pozawspółnotowego (1.4., 1.5.).

1.2. WARIANTY NAZW PARAFII I/LUB CERKWI NA PODSTAWIE OFICJALNEGO WYKAZU PARAFII PRAWOSŁAWNYCH W POLSCE

Wariant nazwy	Lokalizacja
Zaśnięcia NMP	21 obiektów: Wojnowo (monaster), parafie i/lub cerkwie w następujących miejscowościach: Bielsk Podlaski, Boćki, Czyże, Dubiny, Kleszczele, Białystok Starosielce, Zabłudów, Nowa Wola (kaplica cmentarna), Górowo Iławeckie, Ostrów Północny, (filia) Wólka Krasiczyńska, Hrubieszów, (filia) Szczebrzeszyn, (filia) Uhrusk, Kalników, Przemysł, Szczawne, Łódź (cerkiew cmentarna), Kraków, kaplica w klasztorze św. Onufrego w Jabłecznej
Zaśnięcia Przenajświętszej Bogurodzicy	6 obiektów: Oleśnica, Zimna Woda, Barlinek, Gryfice, Ługi, Koszalin

1.3. WARIANTY NAZW PARAFII I/LUB CERKWI Z OFICJALNYCH STRON INTERNETOWYCH PARAFII, DEKANATU LUB DIECEZJI ORAZ Z PROFILI W SIECI SPOŁECZNOŚCIOWEJ FACEBOOK

- Przypadki rzadkie: akronim z nienormalną pisownią **N.M.P.** – 2 wystąpienia (parafia w Wólce Krasiczyńskiej – strona diecezji lubelsko-chełmskiej, oraz w Hrubieszowie (tu w wersji *parafia pw. Zaśnięcia N.M.P.*)
- Przypadki częste, powtarzające się regularnie:

Wariant nazwy	Lokalizacja
Zaśnięcia Przenajświętszej Bogurodzicy	Bielsk Podlaski, Kraków, Koszalin (strona parafialna)
Zaśnięcia Przenajświętszej Bogurodzicy	Oleśnica, Zimna Woda, Barlinek, Gryfice, Ługi, Koszalin (strona diecezjalna)
Zaśnięcia Najświętszej Marii Panny pw. Zaśnięcia Najświętszej Marii Panny	(Bielsk Podlaski – podstrona relacji), Ostrów Północny (strona dekanatu sokólskiego), Hrubieszów (strona dekanatu zamojskiego); Białystok Starosielce, Zabłudów, Górowo Iławeckie, Hrubieszów
Zaśnięcia Najświętszej Bogurodzicy	Czyże
Zaśnięcia Bogurodzicy	Dubiny
Zaśnięcia NMP	Boćki, Wojnowo (monaster)

Z zestawień 1.2. i 1.3. wynika, że w wykazie adresowym wszystkich parafii prawosławnych poświęconych Zaśnięciu Matki Bożej dominującym wariantem Jej określenia jest akronim *NMP*. Zwraca uwagę fakt, że w nazwach parafii diecezji wrocławsko-szczecińskiej nie pojawia się on ani razu, nie występuje także jego rozwinięcie (*Najświętszej Marii Panny*). Co więcej, w wykazie parafii na stronie tejże diecezji (lecz nie na stronach parafialnych) występuje ujednolicona, inna forma: *Bogurodzicy* (a nie: *Bogurodzicy*).

Można przypuszczać, że popularność akronimu *NMP*¹⁶ w nazwach parafii z oficjalnego wykazu (liczne wystąpienia), na stronach internetowych (mniej

¹⁶ Warto dodać, że zasady pisowni słownictwa religijnego nie wyodrębniają akronimu *NMP* wśród omawianych skrótów i skrótowców (Przybylska i Przyczyna 73-77), natomiast w wersji wyłącznie bez kropek pojawia się on kilkakrotnie, między innymi w przykładach ilustrujących reguły pisowni nazw modlitw (zob. Przybylska i Przyczyna 32: *litania do NMP*).

liczne wystąpienia) oraz profilach parafii w sieci społecznościowej Facebook (dość liczne wystąpienia) wynika z dwóch powodów: po pierwsze, z zasady ekonomii środków językowych, co w wykazach oraz w mediach elektronicznych jest uzasadnione; po drugie, z uzusu, kształtującego się w specyficznych warunkach w Polsce. Dotyczy to przede wszystkim nazw parafii mających dłuższą tradycję, odznaczających się zatem większą podatnością na przenikanie terminologii rzymskokatolickiej (por. Kostiuczuk i in. 7). Nie bez znaczenia jest także historia wielu parafii, szczególnie w diecezjach wschodnich i południowo-wschodnich: często ich świątynie służyły wcześniej grekokatolikom, po wojnie zaś, a zwłaszcza po akcji Wisła, stały się miejscami praktyk religijnych chrześcijan prawosławnych.

Jak wspomniano, nie dotyczy to w ogóle diecezji wrocławsko-szczecińskiej – tu nie ma w nazwach jakichkolwiek reminiscencji lokalnych, analogii katolickich. Można na tej podstawie wywnioskować, że nowsza tendencja nazewnicza – „nieasymilująca” – dotyczy parafii i cerkwi powstałych (nb. często w budynkach pokatolickich lub poewangelickich) na ziemiach zachodnich, na których osiedlili się chrześcijanie prawosławni.

W nazwach zaczerpniętych z oficjalnych stron parafii (stron głównych, z profili na Facebooku) zwraca też uwagę wariantywność – dotyczy ona nie tylko nazw parafii, lecz również świątyń. Przyczyną wariantywności jest współistnienie nazw oficjalnych, bardziej rozbudowanych, i skróconych, najlepiej znanych wiernym (wciąż mówimy o obiegu oficjalnym: o mediach elektronicznych, o prasie adresowanej do kręgu wiernych, o tekstach pisanych z pozycji członków wspólnoty). Właśnie w nazwach obiegowych również są dostrzegalne wpływy katolickie (*Najświętsza Maria Panna* zamiast *Bogurodzica* czy *Przenajświętsza Bogurodzica*). W tym przypadku, respektując wieloletni uzus, zespół zajmujący się normatywizacją słownictwa prawosławnego formułuje raczej zalecenie niż sztywną zasadę (Kostiuczuk i in. 13):

W istniejących nazwach parafii i monasterów poświęconych Matce Bożej spotykamy formę *Najświętsza Maria Panna*. Opierając się na oficjalnych nazwach świąt, bardziej poprawny jest termin *Najświętsza Bogurodzica*.

Osobną kwestią jest uzus nazewnicy poza wspólnotą wiernych, również w sferze oficjalnej oraz w szerokim kręgu komunikacyjnym, o czym będzie mowa niżej.

1.4. PRZYKŁADY EKLEZJONIMÓW Z TEKSTÓW O STATUSIE PUBLICZNYM – Z DOKUMENTACJI ZABYTEKÓW ARCHITEKTURY W POLSCE¹⁷

Wariant nazwy (cerkwi prawosławnej lub parafii)	Lokalizacja
pw. Zaśnięcia NMP	Dubiny, Kleszczele, Boćki, Zabłudów, Ostrów Północny ¹⁸ , Wojnowo
pw. Zaśnięcia Bogurodzicy	Kalników, Przemyśl (dawne cerkwie greckokatolickie, obecnie prawosławne)
pw. Zaśnięcia Marii	Szczawne (jak wyżej)
pw. Zaśnięcia Najświętszej Bogurodzicy	Koszalin (dawna kaplica zamkowa), Barlinek (dawny kościół nowoapostolski)
pw. Zaśnięcia Przenajświętszej Bogurodzicy	Gryfice (dawny kościół ewangelicki)
pw. Zaśnięcia Matki Boskiej	Zimna Woda (dawny kościół)
pw. Zaśnięcia MB	Górowo Haweckie (dawna kaplica ewangelicka)
pw. Wniebowzięcia NMP	Hrubieszów

Zastosowanie akronimu *NMP* jest wyraźnym zapożyczeniem rzymskokatolickim, nietrudno jednak zauważyć, że występuje w przypadku tych samych parafii, co w oficjalnym wykazie adresowym PAKP; poza tym użycie skrótowca odpowiada zasadzie ekonomii środków językowych. Równocześnie daje się zauważyć pewna prawidłowość: najbardziej właściwe określenie *Bogurodzica/Bogarodzica* (z przydawką lub bez) pojawia się w nazwach obiektów poewangelickich, pokatolickich oraz dawnych greckokatolickich, a więc nieposiadających wcześniejszej, „zasymilowanej” nazwy (i tu też w większości lista pokrywa się z wykazem PAKP). Pojawiły się też wersje rzadziej występujące w obiegu wewnątrz wspólnoty wiernych (*Matki Boskiej* lub *MB*, *Marii*). Najbardziej zaskakująca była dla mnie wpisana do rejestru zabytków nazwa cerkwi w Hrubieszowie: ten eklezjonim odwołuje się

¹⁷ Narodowy Instytut Dziedzictwa, Rejestr zabytków, „Wykaz zabytków nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków (księga A) – stan na 31 marca 2022 roku”, nid.pl/zasoby/rejestr-zabytkow-zasoby/, woj. podlaskie: www.nid.pl/PDL-rej.pdf; woj. warmińsko-mazurskie: www.nid.pl/WAR-rej.pdf; woj. podkarpackie: www.nid.pl/PDK-rej.pdf; woj. lubelskie: www.nid.pl/LBL-rej.pdf; woj. zachodniopomorskie: www.nid.pl/ZPO-rej.pdf. Dostęp 27.06.2022.

¹⁸ Według rejestru parafii PAKP Ostrów Północny, według rejestru zabytków – Ostrów Południowy.

do katolickiego święta, funkcjonalnego analogu heortonimu *Zaśnięcie Bogurodzicy*, będącego częścią nazwy cerkwi i parafii. Zastosowanie wariantu *Wniebowzięcie* jest zdecydowanie niewłaściwe, nie powinno więc być sugestią dla tłumacza.

1.5. WARIANTY EKLEZJONIMÓW W WIKIPEDII

Przyznać trzeba, że zasadniczo artykuły Wikipedii w interesującym nas względzie są rozbudowane, opatrzone solidną bibliografią. Zazwyczaj mają następujący schemat: w haśle występuje nazwa „zasymilowana” z zapisem *cerkiew Najświętszej Maryi Panny*, lecz już w pierwszym zdaniu pojawia się wariant w pełni zgodny z uzusem prawosławnym – *cerkiew Bogurodzicy/Przenajświętszej Bogurodzicy*¹⁹, czasem z komponentem *pod wezwaniem*. Warto od razu poczynić zastrzeżenie: autorzy koncepcji normatywizacji terminologii prawosławnej stoją na stanowisku, że w nazwach świątyń nie należy stosować tego wyrażenia (Kostiuczuk i in. 41)²⁰. Jeśli zaś chodzi o formę imienia Matki Bożej *Maryja*, to powszechność jej użycia w tekstach polskich, nawet oficjalnych (pozawspólnotowych, zewnętrznych), wynika przypuszczalnie z przestrzegania zasad pisowni słownictwa religijnego (Przybylska i Przyczyna 12):

W Polsce imię Matki Najświętszej, dla odróżnienia od żeńskiego imienia *Maria* (D. *Marii*, W. *Mario!*), przyjmuje postać *Maryja* (D. *Maryi*, W. *Maryjo!*).

Owe zasady nie biorą jednak pod uwagę specyfiki prawosławia, dlatego też w koncepcji normatywizacji terminologii sformułowano regułę wyraźnego podkreślenia odrębności określeń *Bogurodzicy* (Kostiuczuk i in. 12):

W przeciwieństwie do zasad przyjętych w *Pisowni słownictwa religijnego* prawosławna terminologia nie używa imienia Matki Bożej w formie *Maryja*. Imię *Bogurodzicy* zapisujemy jako *Maria*.

¹⁹ Tak jest między innymi w opisie cerkwi w Krakowie, w Kleszczelach itd., por. „Cerkiew Zaśnięcia Najświętszej Maryi Panny w Krakowie”, *Wikipedia*, pl.wikipedia.org/wiki/Cerkiew_Za%C5%9Bni%C4%99cia_Naj%C5%9Bwi%C4%99tszej_Maryi_Panny_w_Krakowie; „Cerkiew Zaśnięcia Najświętszej Maryi Panny w Kleszczelach”, *Wikipedia*, pl.wikipedia.org/wiki/Cerkiew_Za%C5%9Bni%C4%99cia_Naj%C5%9Bwi%C4%99tszej_Maryi_Panny_w_Kleszczelach. Dostęp 29.07.2021.

²⁰ Autorzy opracowania powołują się przy tym na ogólne zasady pisowni słownictwa religijnego (Przybylska i Przyczyna 49-50 i 89), zalecenie jednak niestosowania wyrażenia *pod wezwaniem* we wskazanym źródle dotyczy jedynie obiektów sakralnych poświęconych Trójcy Świętej, Jezusowi Chrystusowi i Duchowi Świętemu (zob. zasada 4.6. na s. 89).

Poza dominującym schematem artykułu w Wikipedii (w haśle: nazwa zaadaptowana, w tekście – nazwa pozbawiona zapożyczeń rzymskokatolickich) odnajdziemy przykłady wskazania przy haśle (np. w przypisie) nazw alternatywnych danego obiektu – tak opisano cerkiew w Hrubieszowie²¹. W haśle znajduje się nazwa *Cerkiew Zaśnięcia Najświętszej Maryi Panny*, lecz w pierwszym przypisie oraz pod fotografią podano warianty alternatywne (synonimy): *cerkiew Zaśnięcia Przenajświętszej Bogurodzicy*, *Zaśnięcia Matki Bożej*. Analogicznie wskazano warianty nazwy obiektu w Uhrsku²².

Stosunkowo nieliczne są przypadki, gdy ani w haśle, ani w treści artykułu nie występuje nazwa „zasymilowana”, z dopełniaczem *Maryi*, a wyłącznie któryś z wariantów imion Matki Bożej, zgodny z uzusem prawosławnym: *cerkiew Zaśnięcia Matki Bożej*²³ (Boćki, monaster w Wojnowie), *cerkiew Zaśnięcia Przenajświętszej Bogurodzicy*²⁴ (czasem z formą *pod wezwaniem* – Wólka Kraśniczyńska, Gryfice, Szczawne). Być może czynnikiem, który wpłynął na użycie najbardziej adekwatnej nazwy, jest to, że odnosi się ona do nowo wybudowanych cerkwi (jak w Wólce Kraśniczyńskiej) lub do dawnych świątyń grekokatolickich lub ewangelickich. Notabene pokrywa się to ze stopniem „zasymilowania” eklezjonimów w rejestrze zabytków (1.4.) lub w wykazie adresowym (1.2.), choć same nazwy nie są identyczne.

²¹ „Cerkiew Zaśnięcia Najświętszej Maryi Panny w Hrubieszowie”, *Wikipedia*, pl.wikipedia.org/wiki/Cerkiew_Za%C5%9Bni%C4%99cia_Naj%C5%9Bwi%C4%99tszej_Maryi_Panny_w_Hrubieszowie. Dostęp 29.07.2021.

²² „Cerkiew Zaśnięcia Najświętszej Maryi Panny w Uhrsku”, *Wikipedia*, pl.wikipedia.org/wiki/Cerkiew_Za%C5%9Bni%C4%99cia_Naj%C5%9Bwi%C4%99tszej_Maryi_Panny_w_Uhrsku. Dostęp 29.07.2021.

²³ „Cerkiew Zaśnięcia Matki Bożej w Boćkach”, *Wikipedia*, pl.wikipedia.org/wiki/Cerkiew_Za%C5%9Bni%C4%99cia_Matki_Bo%C5%BCej_w_Bo%C4%87kach. Dostęp 29.07.2021; „Monaster Zaśnięcia Matki Bożej w Wojnowie”, *Wikipedia*, pl.wikipedia.org/wiki/Monaster_Za%C5%9Bni%C4%99cia_Matki_Bo%C5%BCej_w_Wojnowie. Dostęp 29.07.2021.

²⁴ „Cerkiew Zaśnięcia Przenajświętszej Bogurodzicy w Wólce Kraśniczyńskiej”, *Wikipedia*, pl.wikipedia.org/wiki/Cerkiew_Za%C5%9Bni%C4%99cia_Przenaj%C5%9Bwi%C4%99tszej_Bogurodzicy_w_W%C3%B3lce_Kra%C5%9Bniczy%C5%84skiej. Dostęp 29.07.2021; „Cerkiew Zaśnięcia Przenajświętszej Bogurodzicy w Gryficach”, *Wikipedia*, pl.wikipedia.org/wiki/Cerkiew_Za%C5%9Bni%C4%99cia_Przenaj%C5%9Bwi%C4%99tszej_Bogurodzicy_w_Gryficach. Dostęp 29.07.2021; „Cerkiew Zaśnięcia Przenajświętszej Bogurodzicy w Szczawnem”, *Wikipedia*, pl.wikipedia.org/wiki/Cerkiew_Za%C5%9Bni%C4%99cia_Przenaj%C5%9Bwi%C4%99tszej_Bogurodzicy_w_Szczawnem. Dostęp 29.07.2021.

2. PERSPEKTYWA TŁUMACZA

Z racji ograniczonych ram niniejszych rozważań nie będę omawiać koncepcji teoretycznych dotyczących nazw własnych w przekładzie²⁵, wymienię jedynie techniki najczęściej stosowane przez tłumaczy w odniesieniu do nazw własnych (tu – eklezjonimów).

Zdaniem Romana Lewickiego (Lewicki, *Zagadnienia* 190), jeśli dana nazwa własna posiada swój obcojęzyczny ekwiwalent uznany (potwierdzony uzusem), to tłumacz musi go bezdyskusyjnie zastosować. W związku z tym autor nie zalicza podstawienia odpowiedników uznanych do technik tłumaczeniowych²⁶. Dopiero w przypadku braku ekwiwalentu tłumacz ma do wyboru dwie drogi: przeniesienie (w mojej koncepcji – transfer, dokonany za pomocą transkrypcji, z adaptacją morfologiczną lub bez) albo tłumaczenie (w moim ujęciu – zasada translacji zrealizowana za pomocą tłumaczenia syntagmatycznego, często z adaptacją składniową). Warto dodać, że oddanie nazwy obcej za pomocą transkrypcji²⁷ stawia na pierwszym miejscu funkcję lokalizującą nazwy własnej: użytkownik nie uświadamia sobie jej znaczenia, lecz może stosunkowo łatwo odszukać obiekt. Tego typu nazwy występujące głównie w tekstach tłumaczonych nie były przedmiotem mojej analizy. W pierwszej części artykułu skupiłam się na eklezjonimach, które jako formy uzualne mogą być wskazówką dla tłumacza: może on potraktować je bądź jako ekwiwalenty uznane, bądź jako propozycje odpowiedników utworzonych za pomocą tłumaczenia syntagmatycznego, realizujących funkcję kulturową, poznawczą. Nawiasem mówiąc, w badanych materiałach natrafiłam na incydentalne użycia eklezjonimu utworzonego za pomocą transkrypcji (*katedra Usypienija*).

Tymczasem, gdy chodzi o eklezjonimy obce, zespół Komisji Standaryzacji Nazw Geograficznych (KSNG) preferuje techniki uwypuklające funkcję lokalizującą, takie jak transkrypcja, rzadziej natomiast zaleca tłumaczenie syntagmatyczne²⁸,

²⁵ Najszerzej, jak dotąd, pisał o tym w swojej monografii Dmitrij Jermolowicz – na materiale języka rosyjskiego i innych, przede wszystkim angielskiego (Yermolovich 80-182).

²⁶ W pracach dotyczących technik tłumaczeniowych stosowanych do oddania nazw własnych substytucja ekwiwalentu uznanego jest również do nich zaliczana (m.in. Szczęsny, „Tradycja” 61-78; Kozłowska i Szczęsny 151-161; Szczęsny, „Trudności” 86-89) i mieści się w zasadzie respektowania tradycji.

²⁷ Zdecydowanie rzadziej transliteracji, stosowanej przede wszystkim w tłumaczeniach poświęconych i w opisach bibliograficznych, które nie były brane pod uwagę w naszej analizie.

²⁸ Termin Krzysztofa Hejwowskiego (78-79). Technika ta, nazywana również kalką, polega na tłumaczeniu wyrażenia słowo po słowie: tu oznacza przyswojenie nazwy obcej językowi

choć nie zawsze czyni to konsekwentnie²⁹. Może się zdarzyć, że wymiar pragmatyczny tekstu i ogólne założenia projektu tłumaczeniowego skłonią tłumacza do rezygnacji z ekwiwalentów zapisanych w uchwałach KSNG (najczęściej lokalizujących) na rzecz nazw przetłumaczonych (realizujących funkcję kulturową).

Jeśli chodzi o ujęcie interesującego mnie nazewnictwa w słownikach dwujęzycznych, to Anna Rygorowicz-Kuźma („Terminologia” 408) zwróciła uwagę, że w przypadku zjawisk funkcjonalnie analogicznych między prawosławiem a katolicyzmem – a to przypadki najtrudniejsze dla tłumacza – niektórzy leksykografowie wyraźnie sygnalizują różnicowanie. Do nich należy Roman Lewicki (*Khristianstvo* 273): w haśle *Успение* podaje warianty heortonimu, najczęstszy oraz oficjalny (*Успение Божией Матери, Успение Пресвятой Владычицы нашей Богородицы и Приснодевы Марии*), obok zaś ekwiwalentu tłumaczeniowego *Zaśnięcie Najświętszej Bogarodzicy* podaje także oznaczony specjalnym symbolem katolicki analog funkcjonalny *Wniebowzięcie* <NMP>. We wstępie do słownika (14) autor podkreślił, że przy wyborze odpowiednika stosujący go w tekście tłumacz powinien uświadamiać sobie konsekwencje swojej decyzji dla odbioru tekstu.

Z kolei autorzy leksykonu uwzględniającego oba kierunki tłumaczenia (jest część polsko-rosyjska oraz rosyjsko-polska), Antoni Markunas i Tamara Uczitiel, podają w haśle *Успение Пресвятой Богородицы* dwa odpowiedniki polskie tego heortonimu, potraktowane jako równorzędne: *Zaśnięcie (Wniebowzięcie) Najświętszej Maryi Panny* (238). Brak różnicowania tych analogicznych zjawisk może budzić wątpliwości i z pewnością nie rozwiązuje dylematów tłumacza. Zdecydowanie lepiej jest w części polsko-rosyjskiej leksykonu, ponieważ rozgraniczenie jest wyraźne, a dobór ekwiwalentów jednoznaczny: katolickiemu heortonimowi *Wniebowzięcie Najświętszej Maryi Panny* przyporządkowano odpowiednik *праздник Взятия на небо Пресвятой Богородицы* (360), heortonimowi zaś prawosławnemu *Zaśnięcie Najświętszej Maryi Panny – Успение Пресвятой Богородицы* (363). Jedyne zastrzeżenie może budzić forma imienia *Maryi* w ostatnim przykładzie.

docelowemu poprzez przetłumaczenie wszystkich jej składowych, z dostosowaniem do norm składniowych (szyku) języka docelowego.

²⁹ W tym samym dokumencie KSNG (protokół z posiedzenia w dniu 19.10.2016) na s. 8 mamy egzonim *sobór Uspieński* dla budowli sakralnej w Rostowie oraz egzonim *sobór Zaśnięcia Matki Bożej* dla budowli sakralnej we Włodzimierzu. O tym wspomniano w publikacji (Kozłowska i Szczęśny 156-157). Zastosowanie różnych technik (transfer vs. translacja) może wynikać z tego, że wybrano inny wariant nazwy jako wyjściowy (najczęściej w tekstach w języku rosyjskim), co przesądziło o takim, a nie innym ostatecznym kształcie obu ekwiwalentów.

W tym kontekście interesujące jest przywołanie przykładu typowego egzonimu: posłużę się polskimi odpowiednikami nazwy jednego z najbardziej znanych obiektów sakralnych moskiewskiego Kremla, jakim jest *Успенский собор*. Polski egzonim uchwalony na 98. posiedzeniu KSNG³⁰ to *sobór Zaśnięcia Matki Bożej*, w pełni oddający specyfikę prawosławia. Równocześnie dużą frekwencyjnością odznacza się wariant lokalizujący, utworzony za pomocą transkrypcji, czyli *sobór Uspieński*³¹. Dla porównania: nazwa tego obiektu w języku angielskim albo zaciera różnicę między eklezjonimem prawosławnym a katolickim (*the Cathedral of the Dormition*, obok wariantu *the Assumption Cathedral* lub *the Cathedral of the Assumption* – Wikipedia³²), albo nie uwzględnia perspektywy prawosławnej (encyklopedia *Britannica*, w wersji dostępnej online)³³. Z kolei w języku francuskim w artykule w Wikipedii poświęconym omawianej świątyni podkreślono specyfikę prawosławia, proponując tylko jedną nazwę (*la cathédrale de la Dormition*) oraz wspomniano, że często uzus stoi w sprzeczności z poprawnością terminologiczną (błędem jest utożsamienie *la Dormition* z *l'Assomption*)³⁴.

W jakim stopniu uzus oficjalny może być pomocny w przekładzie tekstów zawierających eklezjonimy? Na podstawie powyższego studium przypadku można sformułować kilka zaleceń dla tłumaczy, poszukujących optymalnego polskiego odpowiednika (i ewentualnych synonimów) prawosławnego eklezjonimu zawierającego heortonim *Успение (Пресвятой) Богородицы* lub przymiotnik od niego derywowany *Успенский*. Nie ulega wątpliwości, że trzeba odrzucić analog funkcjonalny *Wniebowzięcie* z uwagi na różnice międzykonfesyjne: stosownym ekwiwalentem będzie *Zaśnięcie*. Co do imion i peryfraz Bogurodzicy, to uzus polski podpowiada kilka

³⁰ KSNG, Zmiany wprowadzone na 98. posiedzeniu Komisji (27 września 2017 roku), ksng.gugik.gov.pl/pliki/zmiany_egzonimow/zmiany_egzonimow_na_98_posiedzeniu.pdf. Dostęp 1.07.2021.

³¹ Ten wariant występuje w *Encyklopedii PWN* w haśle *Kreml moskiewski*, encyklopedia.pwn.pl/haslo/Kreml-moskiewski;3927307.html. Dostęp 1.07.2021.

³² Trzeba odnotować, że w tekście artykułu pojawia się wyraźne wskazanie (*a Russian Orthodox church*).

³³ Tak jest w artykułach dotyczących Kremla oraz architektury Rusi odnotowana została nazwa *the Cathedral of the Assumption* lub jej wariant *the Assumption (Uspensky) Cathedral*, por. „Cathedral of the Assumption”, *Britannica*, www.britannica.com/place/Cathedral-of-the-Assumption-cathedral-Moscow-Russia oraz „The Kremlin of Moscow”, *Britannica*, www.britannica.com/place/Moscow/The-Kremlin#ref362690, a także Kievan Rus and Russia www.britannica.com/art/Western-architecture/Kievan-Rus-and-Russia#ref488675. Dostęp 1.07.2021.

³⁴ „Cathédrale de la Dormition de Moscou”, *Wikipédia*, fr.wikipedia.org/wiki/Cath%C3%A9rale_de_la_Dormition_de_Moscou. Dostęp 1.07.2021.

rozwiązań, z których mniej odpowiednim będzie wybór wariantu popularnego w Polsce *Najświętsza Maria Panna* (lecz nie *Maryja* ani nie akronim *NMP* – o czym była mowa wyżej), ponieważ byłoby to implantowanie lokalnych zapożyczeń na grunt obcego języka i kultury. Znacznie bardziej adekwatne są określenia *Matka Boża*, *Bogurodzica* lub *Bogarodzica*, z ewentualnymi przydawkami (*Przenajświętsza*, *Najświętsza*), o ile nazwa w języku rosyjskim była również rozbudowana³⁵.

Zasady ogólne, które powinny przyświecać tłumaczowi w sytuacji trudnych wyborów, to poszanowanie odmienności językowo-kulturowej i unikanie analogii³⁶ oraz bezrefleksyjnych substytucji pojęć, za którymi kryją się inne treści, mimo że istnieje znacząca część wspólna. Wymaga to nie tylko uprzedniego ustalenia kontekstu translacyjnego (celu i odbiorcy komunikatu) i dostosowanych do niego technik, lecz także podejścia interdyscyplinarnego uwzględniającego wiedzę z zakresu onomastyki, kultury języka, historii, teologii.

BIBLIOGRAFIA

LITERATURA PODMIOTOWA

Narodowy Instytut Dziedzictwa, Rejestr zabytków, „Wykaz zabytków nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków (księga A) – stan na 31 marca 2022 roku”, nid.pl/zasoby/rejestr-zabytkow-zasoby/:

- [www.nid.pl/ LBL-rej.pdf](http://www.nid.pl/LBL-rej.pdf) (woj. lubelskie),
- www.nid.pl/PDK-rej.pdf (woj. podkarpackie),
- www.nid.pl/PDL-rej.pdf (woj. podlaskie),
- www.nid.pl/WAR-rej.pdf (woj. warmińsko-mazurskie),
- www.nid.pl/ZPO-rej.pdf (woj. zachodniopomorskie). Dostęp 27.06.2022.

„Protokół 94. posiedzenia Komisji Standaryzacji Nazw Geograficznych z 19.10.2016”, s. 8, ksng.gugik.gov.pl/pliki/protokol_ksng/protokol_ksng-94_posiedzenie.pdf. Dostęp 27.07.2021.

„Wykaz adresowy parafii Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego (stan na 15.07.2018)”, www.orthodox.pl/wp-content/uploads/2019/01/Wykaz-adresowy-2019.pdf. Dostęp 23.07.2021.

³⁵ Zob. peryfrazy Marii, Bogurodzicy według założeń normatywizacji (Kostiuczuk i in. 87) – jest tam m.in. *Matka Boża*, *Matka Najświętsza*, *Najświętsza Dziewica*, natomiast jako heortonim autorzy odnotowują zaledwie dwa warianty: *Zaśnięcie Najświętszej Chwalebnej Władczyni Naszej Bogurodzicy* i *Zawsze Dziewicy*, który z pewnością nie może być częścią eklezjonimu, oraz formę skróconą: *Zaśnięcie Najświętszej Bogurodzicy* (43).

³⁶ Do bardzo ciekawych wniosków prowadzi analiza rosyjskich nazw kościołów i parafii katolickich pw. Wniebowzięcia NMP – widać w nich tendencje asymilacyjne, odnośnie do heortonimu (nie do określeń Matki Bożej), to jednak zagadnienie, które jest przedmiotem mojego odrębnego badania.

„Zmiany wprowadzone na 98. posiedzeniu KSNG”, ksng.gugik.gov.pl/pliki/zmiany_egzonimow/zmiany_egzonimow_na_98_posiedzeniu.pdf. Dostęp 27.07.2021.

[Adresy stron internetowych z poszczególnymi przykładami zostały odnotowane w przypisach].

LITERATURA PRZEDMIOTOWA

- Blaza, Marek. „Matka Boża w teologii prawosławnej”. *Studia Bobolanum*, t. 29, nr 1, 2018, ss. 23-45.
- Bruncz, Dariusz. „Wniebowzięcie, które dzieli, ale może łączyć?”, www.ekumenizm.pl/ekumenizm-na-swiecie/wniebowzecie-ktore-dzieli-ale-moze-laczyc/. Dostęp 14.08.2021.
- Dudra, Stefan. *Polski Autokefaliczny Kościół Prawosławny w obszarze polityki wyznaniowej oraz polityki narodowościowej Polski Ludowej i III Rzeczypospolitej*. Scholar, 2019.
- Charkiewicz, Jarosław. „Nazewnictwo prawosławnych świętych w języku polskim”. *Prace Filologiczne*, t. LXV, 2014, ss. 43-53.
- Charkiewicz, Jarosław. „Wybrane aspekty kultu Matki Bożej w Prawosławiu”. *Elpis*, nr 16, 2014, ss. 23-31.
- Charkiewicz, Jarosław. „Opracowanie listy źródeł «Słownika polskiej terminologii prawosławnej»”. *Elpis*, nr 20, 2018, ss. 181-186.
- Deluga, Waldemar. *Malarstwo i grafika cerkiewna w dawnej Rzeczypospolitej*. Wydawnictwa Uniwersytetu Gdańskiego, 2000.
- Fedyukina, Yelena. „Pravoslavnyaya traditsiya v Pol'she: istoriya i sovremennost'”. *Vestnik slavyanskikh kul'tur*, t. 40, nr 2, 2016, ss. 79-93 [Федюкина, Елена. „Православная традиция в Польше: история и современность”. *Вестник славянских культур*, t. 40, nr 2, 2016, ss. 79-93].
- Gańkowski, Artur. „Nazwy synagog polskich jako przykład utrwalonych w pamięci kulturowej judaików onomastycznych”. *Nazwy własne w języku, literaturze i kulturze. Księga Jubileuszowa dedykowana Profesor Zofii Abramowicz*, red. Anna Rygorowicz-Kuźma i Krzysztof Rutkowski, Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku, 2019, ss. 218-241.
- Gańkowski, Artur. „Terminologia onomastyczna. Aktualizowana lista podstawowych haseł terminologii onomastycznej w języku polskim”, 2012. *Terminologia onomastyczna*, onomastyka. uni.lodz.pl. Dostęp 7.02.2022.
- Hejrowski, Krzysztof. *Kognitywno-komunikacyjna teoria przekładu*. Wydawnictwo Naukowe PWN, 2004.
- Ivanov, M.S. „Katolicheskoye ucheniye o Bozhiyey Materi” (stat'ya „Bogoroditsa”). *Pravoslavnyaya Entsiklopediya* pod redaktsiyey Patriarkha Moskovskogo i Vseya Rusi Kirilla, elektronnyaya versiya [Иванов, М.С. „Католическое учение о Божией Матери” (статья „Богородица”). *Православная Энциклопедия* под редакцией Патриарха Московского и Всея Руси Кирилла, электронная версия], www.pravenc.ru/text/149527.html. Dostęp 10.07.2021.
- Kamalova, Alla. „Imya svyatogo v pravoslavnoy traditsii”. *humanistica 21*, t. 2, 2018, ss. 63-75 [Kamalova, Alla. „Имя святого в православной традиции”. *humanistica 21*, t. 2, 2018, ss. 63-75].
- Kijas, Zdzisław. „Prawosławny a katolicki obraz Maryi”. *Salvatoris Mater*, nr 3/4, 2001, ss. 120-143.
- Kozłowska, Zofia, i Anna Szczęsny. *Tłumaczenie pisemne na język polski. Kompendium*. Wydawnictwo Naukowe PWN, 2018.

- Kostiuczuk, Jakub, Jerzy Tofiluk, Marek Ławreszuk, Włodzimierz Misijuk i Jarosław Charkiewicz. *Specyfika polskiej terminologii prawosławnej. Koncepcja normatywizacji pisowni*. Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku, 2016.
- Kurianowicz, Małgorzata, i Anna Rygorowicz-Kuźma. „Nazwy własne w słowniku polskiej terminologii prawosławnej”. *Nazwy własne w języku, literaturze i kulturze. Księga Jubileuszowa dedykowana Profesor Zofii Abramowicz*, red. Anna Rygorowicz-Kuźma i Krzysztof Rutkowski, Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku, 2019, ss. 341-349.
- Lewicki, Roman. *Khristianstvo. Russko-pol'skiy slovar'. Chrześcijaństwo. Słownik rosyjsko-polski [Христианство. Русско-польский словарь. Христианство. Словник роsyjsko-polski]*. Instytut Wydawniczy PAX, 2002.
- Lewicki, Roman. *Zagadnienia lingwistyki przekładu*. Wydawnictwo UMCS, 2017.
- Lista ICOS kluczowych terminów onomastycznych*, tłum. i oprac. Artur Gałkowski i Urszula Bijak, Grupa Terminologiczna ICOS International Council of Onomastic Sciences, Łódź–Kraków, 2018. Wersja PDF: onomastyka.uni.lodz.pl/wp-content/uploads/2019/03/Lista-ICOS-kluczowych-termin%C3%B3w-onomastycznych.pdf. Dostęp 7.02.2022.
- Ławreszuk, Marek. „Polska terminologia prawosławna – analiza stanu obecnego”. *Elpis*, nr 20, 2018, ss. 159-163.
- Markunas, Antoni, i Tamara Ucztiel, *Leksykon chrześcijaństwa rosyjsko-polski i polsko-rosyjski. Leksikon khristianstva russko-pol'skiy i pol'sko-russkiy. [Leksykon chrześcijaństwa rosyjsko-polski i polsko-rosyjski. Лексикон христианства русско-польский и польско-русский]*. Wydawnictwo Naukowe UAM, 1999.
- Przybylska, Renata, i Wiesław Przyczyna. *Pisownia słownictwa religijnego*. Wydawnictwo Diecezji Tarnowskiej Biblos, 2018.
- Rygorowicz-Kuźma, Anna. „Terminologia prawosławna w rosyjsko-polskich słownikach specjalistycznych”. *Studia Wschodniosłowiańskie*, t. 15, 2015, ss. 405-414.
- Rygorowicz-Kuźma, Anna. „O normatywizacji pisowni polskiej terminologii prawosławnej (na przykładzie zapożyczeń cerkiewnosłowiańskich) – wybrane zagadnienia”. *Roczniki Humanistyczne*, t. 68, z. 6, 2020, ss. 169-181.
- Strus, Andrzej. „Legenda, tradycja i historia o zaślęciu i wniebowzięciu NMP”. *Ruch Biblijny i Liturgiczny*, t. 37, nr 2, 1984, ss. 127-139.
- Szczęsny, Anna. „Eklezjonimy jako problem przekładowy (na materiale języka rosyjskiego i polskiego)”. *Studia Rossica Gedanensia*, nr 8, 2021, ss. 79-94.
- Szczęsny, Anna. „Tradycja, tłumaczenie czy transkrypcja? O mikrotoponimach i antroponimach z perspektywy dydaktyki tłumaczenia”. *Komunikacja Specjalistyczna*, nr 13, 2017, ss. 61-78.
- Szczęsny, Anna. „Trudnosti peredachi imën sobstvennykh. Mikrotoponimy v kinoperevode s točki zreniya didaktiki” [„Trudnosti peredachi imën sobstvennykh. Mikrotoponimy v kinoperevode s točki zreniya didaktiki”]. *Język rosyjski jako obcy. Dydaktyka przekładu, słowniki i pomoce naukowe*, red. Dorota Muszyńska-Wolny, Piotr Michałowski i Dorota Urbanek, Uniwersytet Warszawski, 2019, ss. 83-98.
- Włoskowicz, Wojciech. „Dissemination and Correctness of Geographical Names. Geographers and Cartographers as Toponym Users and Promoters”. *Mitteilungen der Österreichischen Geographischen Gesellschaft*, nr 161, 2019, ss. 291-324.
- Wolnicz-Pawłowska, Ewa. „Nazwy własne w przekładzie. Zarys problematyki”. *Poznańskie Spotkania Językoznawcze*, t. 27: *Przestrzenie językoznawstwa: prace dedykowane Profesor Irenie Sarnowskiej-Gieffing*, red. Magdalena Graf, Wydawnictwo Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk, 2014, ss. 201-214.

Yermolovich, Dmitriy. *Imena sobstvennyye: teoriya i praktika mezh"yazykovoy peredachi*. R. Valent, 2005 [*Имена собственные: теория и практика межъязыковой передачи*. Р. Валент, 2005].

MIĘDZY WSCHODEM A ZACHODEM:
EKLEZJONIMY PRAWOSŁAWNE W JĘZYKU POLSKIM
– STUDIUM PRZYPADKU

Streszczenie

Artykuł jest poświęcony eklezjonimom prawosławnym w języku polskim, utrwalonym w obiegu oficjalnym. Pierwsza część tekstu stanowi przegląd nazw obiektów sakralnych zawierających warianty heortonimu *Zaśnięcie Matki Bożej*, druga zaś omawia ich potencjalne zastosowania w charakterze odpowiedników w przekładzie z języka rosyjskiego na polski. Autorka podkreśla, że poza perspektywą onomastyczną i przekładowawczą istotne są ustalenia językowe o charakterze preskryptywnym, a także czynniki historyczne, kulturowe oraz teologiczne.

Słowa kluczowe: nazwa własna; eklezjonim; heortonim; uzus oficjalny; ekwiwalent uznany; przekład.

BETWEEN EAST AND WEST:
ORTHODOX ECCLESIONYMS IN POLISH – A CASE STUDY

Summary

This paper is devoted to orthodox ecclesionyms in Polish, as recorded in official usus. The first section is an analysis of the names of churches and parishes, which include the heortonym *The Dormition of the Mother of God*. The second part presents their possible use as equivalents in translation from Russian to Polish. The author notes that, along with the onomastic and translation perspectives, it is necessary to take into account linguistic rules of a prescriptive nature, as well as historical, cultural and theological factors.

Keywords: proper name; ecclesionym; heortonym; official usus; recognised equivalent; translation.